

Förskollärares förhållningssätt till anpassningar i förskolemiljön

- För barn i behov av särskilt stöd

Evelina Sandberg

Emily Lynch

**Examensarbete 15 hp
Förskolläraryrket
Institutionen för individ och samhälle
Vårterminen 2024**

Arbetets art: Examensarbete 15 hp, Förskolläraryrket

Titel: Förskollärares förhållningssätt till anpassningar i förskolemiljön för barn i behov av särskilt stöd

Engelsk titel: Preschool teacher's approach to adaptations in the preschool environment for children in need of special support

Sidantal: 31

Författare: Evelina Sandberg och Emily Lynch

Handledare: Ann Östman

Examinator: Ville Björck

Datum: juni 2024

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Förord.....	2
Introduktion.....	3
Syfte och frågeställning.....	4
Bakgrund och tidigare forskning.....	5
Förhållningssättet till barn i behov av särskilt stöd	5
Förhållningssätt till förskolans fysiska miljöer.....	6
Barn i behov av särskilt stöd.....	6
Förskolemiljö	7
Vilka barn är i behov av särskilt stöd?	9
Uppfattningar om barn i behov av särskilt stöd i förskola och skola.....	10
Olika tankesätt om miljöpsykologi	11
Teoretisk utgångspunkt	11
Miljöpsykologi	11
Metod	12
Metodval	12
Forskningsetiska krav	12
Urval.....	13
Genomförande.....	13
Tematisk analys.....	14
Metoddiskussion.....	15
Trovärdighet	16
Arbetsfördelning.....	16
Resultat.....	17
Särskilt stöd genom aktiviteter.....	17
Bildstöd och Tecken som stöd.....	17
Främja inkludering	17
Främja språket	18
Ateljén	18
Särskilt stöd genom organisation av miljön	18
Ljuddämpande material.....	19
Färrer intryck	19
Rumsindelningar	19
Miljöns påverkan.....	20

Miljöns utformning och material	20
Bildstöd	21
Bilder i förskolemiljön	21
Uppdelning av barngruppen.....	21
Särskilt stöd genom personella insatser	22
Övergångar mellan inom-och- utomhusvistelsen	22
Närvarande förskollärare	22
Särskilt stöd genom bemötande.....	23
Trygga vårdnadshavare	23
Förhållningssätt.....	23
Krav på barnen.....	24
Sammanfattande resultat	24
Diskussion.....	25
Didaktiska implikationer.....	26
Samhälleligt perspektiv.....	26
Studiens resultat jämfört med tidigare forskning	26
Slutsats	27
Begränsningar	28
Vidare forskning	28
Referenslista	29

Sammanfattning

Syftet med vår studie är att undersöka förskollärares förhållningssätt till anpassningar i förskolemiljön i relation till barn i behov av särskilt stöd. Vi valde att genomföra studien för att öka förståelsen för hur förskollärare förhåller sig till anpassningar i relation till barn i behov av särskilt stöd. Genom en ökad förståelse kan det bidra till att förskollärare arbetar mer medvetet med barn i behov av särskilt stöd och anpassar förskolemiljön ytterligare. Studien baseras på intervjuer med sju förskollärare. Det empiriska materialet bearbetades genom en tematisk analys utifrån fyra teman, varav tre tog teoretisk utgångspunkt ur en studie av Gäreskog (2023). Det fjärde temat växte fram under analysen av det empiriska materialet eftersom vi ansåg att de tre teman från Gäreskog (2023) inte räckte till för vår studie. Samt analyseras studiens resultat utifrån begreppet miljöpsykologi. Studiens resultat visar att de intervjuade förskollärarna har erfarenheter kring flera olika anpassningar och strategier, som de arbetar aktivt med för att stödja barn i behov av särskilt stöd i förskolemiljön. Bildstöd och uppdelning av barngrupper framstod som särskilt effektiva strategier. Resultatet av studien diskuteras i relation till tidigare forskning.

Förord

Vi vill tacka alla som valde att ta tiden att delta i vår studie genom intervjuer. Utan er hade studien inte varit genomförbar. Vi vill också tacka vår handledare Ann Östman för all vägledning. Avslutningsvis hoppas vi att du eller ni som läser studien finner den av intresse och får nytta av dess innehåll.

Introduktion

Förskolan ska uppmärksamma barn som av olika anledningar behöver mer ledning, stimulans eller särskilt stöd så att de utvecklas så långt som möjligt (Läroplanen för förskolan [Lpfö 18], 2018, s. 6). Utbildningen ska, enligt den svenska skollagen, ta hänsyn till barns olika förutsättningar och behov och ska anpassas till samtliga barn i förskolan (Lpfö 18, 2018, s. 6). Vidare, ska förskolans miljöer vara tillgängliga och inspirera barn till samspel och utforskande av omvärlden. Förskolemiljön ska främja barnens lärande, lek, kommunikation och utveckling. Utöver det ska den erbjuda varierade aktiviteter i olika sammanhang för barnen. Dessutom ska utformningen av miljön grundas på barns behov och intressen (s. 16). Detta ger en intressant grund för tankar kring hur förskollärare tolkar och tillämpar detta i praktiken.

I svensk skollag (SFS 2010:800, 8 kap. 9 §; SFS 2018:1303) fastslås att barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska få det stöd som deras speciella behov kräver. Information om behov kan komma från förskolans personal, vårdnadshavare, barnet själv eller andra aktörer. Rektorn ska se till att barnet får sådant stöd och barnets vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta vid utformningen av de särskilda stödinsatserna.

Genom att undersöka förskollärares förhållningssätt till anpassningar i förskolemiljön för barn i behov av särskilt stöd kan det bidra till en ökad förståelse för hur miljön kan utformas för att främja lärande och utveckling. Anpassningar efter individuella behov i förskolemiljön kan hjälpa barn i behov av särskilt stöd att nå sin fulla potential. Forskning om ämnet kan identifiera effektiva anpassningar som förskollärare kan prova på för att främja en trygg och inkluderande miljö som gynnar utveckling. Forskning i området uppfattas som begränsad utifrån våra sökningar. Forskning inom detta område är viktigt utifrån ett samhällsperspektiv då det kan främja barns utveckling och välbefinnande. För att främja utveckling och välbefinnande på förskolan behöver trygga, stimulerande och inkluderande miljöer skapas (Skolverket, 2023). Förskolan ska lägga grunden för lärandet som fortsätter resten av livet, vilket förbereder och bidrar till barnens framtida framgång som påverkar samhällets utveckling (Lpfö 18, 2018, s. 5).

Syfte och frågeställning

Syftet med vår studie är att undersöka förskollärares förhållningssätt till anpassningar i förskolemiljön i relation till barn i behov av särskilt stöd.

Frågeställningar:

1. Hur beskrivs erfarenheter av att arbeta med anpassningar i förskolemiljön i relation till barn som är i behov av särskilt stöd?
2. Hur beskrivs förskolemiljöns betydelse i förhållande till barn i behov av särskilt stöd?

Bakgrund och tidigare forskning

I det här avsnittet redogörs först för en bakgrund om hur förhållningssättet till barn i behov av särskilt stöd och förhållningssättet till den fysiska miljön har förändrats. Därefter behandlas forskning om barn i behov av särskilt stöd i förskolan. Vidare beskrivs forskning som belyser förskollärares arbetssätt gällande utformning av miljöer, vilka barn som är i behov av särskilt stöd och uppfattningar om barn i behov av särskilt stöd i förskola och skola. Avslutningsvis avhandlas olika tankesätt om miljöpsykologi.

Förhållningssättet till barn i behov av särskilt stöd

1985 togs ett beslut av politiker att möjliggöra en plats i förskolans verksamhet för alla barn från 1,5 år. Detta resulterade i alltför stora barngrupper och för lite personal vilket gjorde förskolans verksamhet sårbar (Siljehag, 2010). Siljehag (2010, s. 120) skrev att kommunernas analys av barn i behov av särskilt stöd visade på att pedagoger uppvisade en oro då det blev tydligt att fler barn visade tecken på rastlöshet än tidigare. För att åtgärda problemet föreslog Socialstyrelsen att utökad kompletterande utbildning inom specialpedagogik, så kallad specialistkompetens, skulle påverka läget positivt. I rekommendationer från början av 1990-talet identifierades för första gången behovet av resurspedagoger och specialpedagoger (s.121). Resurspedagoger utbildades exempelvis i Stockholmsområdet på initiativ av Lisbeth Palme som arbetade vid Socialförvaltningen. Enligt Siljehag (2010) ansåg Lisbeth Palme att resurspedagogerna skulle utbildas efter en pedagogisk inriktning. Detta innebar att synen ändrades från en psykologisk syn till att i stället lägga fokus på den kompetens personalen besitter och i stället för att arbeta med direkt stöd, där det enskilda barnet är i fokus, lades fokus på att arbeta med indirekt stöd från den utbildade personalen (Siljehag, 2010, s. 70). 1990 startade en ny specialpedagogisk påbyggnadsutbildning som också möjliggjorde att förskollärare och fritidspedagoger kunde välja mellan flera inriktningar inom utbildningen. Första gången ordet specialpedagogik nämndes i förskolans verksamhet var under 1990-talet i styrdokument (SoS, 1991:1) (Siljehag 2010, s. 119). Siljehag (2010) menar att detta berodde på en ekonomisk nedgång som drabbade samhället och resulterade i nedskärningar i början av 1990-talet. Specialpedagogiskt arbete brukar kännetecknas av en kombination av reaktiva och proaktiva insatser (Lutz, 2021 s. 61). Förändringar som riktar sig mot lärmiljöns uppbyggnad används i stor utsträckning. Verksamhetens uppbyggnad beskrivs av Lutz (2021, s. 103) som en bidragande faktor till de svårigheter som kan uppstå hos barn. Inom specialpedagogik finns det både ett kompensatoriskt och ett demokratiskt perspektiv. Det kompensatoriska perspektivet handlar om att få barnet att nå upp till den nivå som förväntas utifrån förskolans strävansmål gentemot det som står i styrdokument. Samtidigt så grundas det i en mer holistisk syn på barnet och deras utveckling (Lutz, 2021, s. 144). Det demokratiska perspektivet syftar till att främja inkludering av alla barn. Detta handlar om att hitta sätt att utforma miljön så att den kan passa det enskilda barnet som är i behov av stöd (Lutz, 2021 s. 144).

Förhållningssätt till förskolans fysiska miljöer

Hemmet förknippas starkt med svenska förskolemiljöer (Nordin-Hultman 2004, s. 111–112). Från tidigt till sent 1900-tal var hemligheten ett återkommande ord. Det som betraktades som hemliga aspekter var till exempel gardinarrangemang och krukväxter i fönstret. Hemkaraktär ansågs nödvändigt eftersom barnen skulle vistas på förskolan en heldag i stället för att bli omhändertagna i hemmet av deras moder (Nordin-Hultman 2004, s. 117). Det skulle bidra till kontinuitet mellan hemmet och förskolan där god omvårdnad skulle ske i en trivsamt och lugn miljö. Senare ansågs det att en hemlik miljö var begränsande och utvecklades de senare åren mot en mer varierad miljö där tillgängligt material är framträdande. Fokuset riktades nu i stället på att ge barn ett större utrymme för initiativ och lärorika aktiviteter (Nordin-Hultman, 2004, s. 111-112).

Förskolemiljön undersöktes noggrant i barnstugeutredningen (SOU 1972: 27). Planeringen för förskolemiljön baserades på kunskap om de organisatoriska förutsättningarna och de villkor som beslutats som förskolans arbetsplan. En funktionsbedömning utfördes som grundades på barnstugeutredningens nya förslag till förskolans miljö (Nordin- Hultman, 2004, s. 35). I utredningen ansågs det att miljön skulle vara flexibel utifrån olika synpunkter. En aspekt som lyftes fram var att ute- och inommiljön skulle komplettera varandra genom att möjliggöra att aktiviteterna kunde utföras både inom- och utomhus. För att främja positiva förutsättningar för individualisering ansåg barnstugeutredningen att planlösningen för inomhusmiljön var viktig. Barnstugeutredningen ansåg vidare att en öppen planlösning skulle öka flexibiliteten och resultera i större lektyta. Den öppna planlösningen skulle också bidra till en gynnsam miljö för individuell anpassning. Det ansågs även betydelsefullt att miljön främjade barnets egna initiativförmåga och gav barnen möjlighet att själva nå det som behövdes utan pedagogens assistans (SOU 1972:27). Rumslighet, flexibilitet och naturligt utformad miljö var kvaliteter att ha i åtanke när förskolans verksamhet utformades.

Barn i behov av särskilt stöd

I en kvalitativ studie av Ginner Hau m.fl. (2022), genomförd i Sverige, undersöktes förskollärares perspektiv på inkluderande processer och stödjande strukturer i förskolan med hjälp av en innehållsanalys. Innehållsanalysen utgick ifrån ett frågeformulär som skickades till förskollärare med frågor baserade på åtta dimensioner. Dimensionerna nämndes som; Generellt välkomnande atmosfär, inkluderande socialt klimat, barnvänlig fysisk miljö, material för alla barn, möjligheter till kommunikation, barncentrerat lärmiljö, inkluderande undervisningsmiljö och familjevänlig miljö (Ginner Hau m.fl., 2022, s. 977). Resultaten visade att det fanns ett tydligt fokus på gruppnivån, medan det fanns brist på uppgifter om barns individuella behov. Det framgick att lärarna var medvetna om risken att alla barn kanske inte fick det stöd de behöver. Förhållandet mellan antalet barn och antal pedagoger togs upp som en bidragande faktor till bristen på individualiserat stöd (Ginner Hau m.fl., 2022, s.986). Det kunde innebära att vissa barn riskerade att inte få tillräckligt med stöd. Ginner Hau m.fl. (2022) hävdade att förskollärare behövde balansera mellan att adressera gruppnivån och individuella behov för att säkerställa att alla barn inkluderades. Studiens slutsats visade att svenska förskolor har höga

ambitioner när det gäller att tillgodose alla barns behov, men att systematiska metoder för dokumentation, analys, uppföljning och utvärdering av individuella barns behov tenderar att utebli (Ginner Hau m.fl., 2022, s.987). I en annan kvalitativ studie av Gäreskog (2023, s. 149) var syftet i stället att undersöka hur förskollärare utformar stöd för barn i behov av särskilt stöd. Gäreskog använde sig av tre teman i sin analys vilket var; särskilt stöd genom aktiviteter, särskilt stöd genom organisation av miljön och särskilt stöd genom personella insatser. Resultatet visade att förskollärarna försökte möta barnens olika behov genom anpassningar. Förskollärare beskrev vikten av att skapa mindre grupper och hur aktiviteter strukturerades och organiserades för att tillgodose barn i behov av särskilt stöd. Detta gjordes för att underlätta för de barn som bedömdes vara i behov av särskilt stöd. Grupsammansättning kan bidra till en lugnare miljö vilket gynnar lärande (Gäreskog, 2023, s.157). Möjligheten till att ge en-till-en-stöd påverkas dock av tillgången till resurser vilket även kan kopplas till svårigheterna som framkom i resultaten av Ginner Hau m.fl. (2022) Förskollärarna verkade strukturera och organisera olika situationer i miljön baserat på deras bedömning av vad barn i behov av särskilt stöd kunde behöva (Gäreskog, 2023, s.161). Utifrån resultatet av Gäreskog betonas vikten av att ha en mångfald av perspektiv för att effektivt kunna organisera det stöd som barn i behov av särskilt stöd behöver (Gäreskog, 2023, s. 163).

Förskolemiljö

Knauf (2018) använde sig av en kvalitativ metod i sin studie med observationer, bilder och fältanteckningar från flera förskolor. Syftet var att öka förståelsen för förskolemiljöns utformning. Miljöerna var kodade utifrån olika egenskaper i analysen. Dessa nämns som transparens, tillgänglighet, material, representation av barn och personal, sätt att kommunicera med föräldrar, struktur och flexibilitet. Analysen avslutades med en jämförelse av de kodade miljöerna. Studiens resultat visade att miljöerna delvis utformades utifrån två motstridiga syften. Dessa syften beskrevs som att delvis ge barn så mycket frihet som möjligt för självstyrt lärande och upptäckande samt att delvis erbjuda dem en stimulerande atmosfär med tydlig struktur och en stor mängd material. Den fysiska miljön på förskolan spelar en viktig roll i barns utveckling enligt Knauf (2018). Karlidag (2021, s. 328) ansåg att kvaliteten på miljö och lärandeupplevelser påverkar barns språk-, fysiska, social-emotionella, och kognitiva utveckling. Karlidag använde också en kvalitativ metod utifrån semistrukturerade intervjuer om vad förskollärarstudenter ansåg som viktigt i den fysiska miljön på förskolan. Resultatet indikerade att tydliga rumsindelningar och en stor variation av tillgängligt material var centralt. Resultatet i Karlidags studie visade att det är viktigt att skapa rumsindelningar, så kallade "Learning centers" när förskolemiljön utformas. Karlidag (2021, s. 329) definierade "learning centers" som "... areas that are separated by various materials (cabinets/shelves, panels, carpet of different colors, floorings or tapes attached to the floor, etc.). These centers contain different and various materials selected in accordance with the objectives of program and children can work individually or as a group in these centers." Förskollärarstudenterna ansåg att deras syn på förskolemiljön skulle vara avgörande för att skapa en utformning som passar alla barn, både i grupp och individuellt, när de kom ut i arbetslivet. Utformningen av miljön, med tydliga rumsindelningar begränsades dock av tillgängligt utrymme och möjligheter i lokalerna. Förutom det, lyfts ett rikt utbud av varierat material som viktigt, samt att materialet bör vara

tillgängligt. Utöver det betonades det att antalet barn på avdelningen var en påverkande faktor när det gäller möjligheterna att organisera utifrån individnivå. För att kunna ge barnen de bästa förutsättningarna för utveckling på förskolan är det viktigt att miljön är strukturerad och inte alltför rörig. Studien tyder på att utformningen bör vara flexibel och anpassningsbar för att möjliggöra ständig ändring.

I en studie av Coelho m.fl. (2019) undersöktes hur kvaliteten på processen och aktivitetsmiljön på förskolan påverkade barns engagemang, särskilt för barn med funktionsnedsättningar eller barn i behov av särskilt stöd. I studien beskrevs förskolans kvalitet som ett brett begrepp som omfattade flera olika dimensioner (Coelho m.fl., 2019, s. 802). Två av dessa dimensioner nämndes som strukturell kvalitet och processkvalitet. Den strukturella kvaliteten avsåg egenskaper hos förskolans infrastruktur eller design och inkluderade barngruppens storlek. Processkvaliteten beskrivs som mer varierande och innefattar aspekter som lärare-barn-interaktioner och barn-barn-interaktioner. Genom observationer analyserades hur olika faktorer påverkade barns engagemang. Resultatet visade att organisering i klassrummet, emotionellt stöd och mer tid för fri lek hade en positiv påverkan på barns engagemang, medan mer tid i helgrupp hade en negativ effekt. Det fanns också en interaktionseffekt mellan barnens utvecklingsnivå och aktivitetsmiljön. Mer tid i helgruppsaktiviteter hade en större negativ effekt på engagemanget hos barn i behov av särskilt stöd. Coelho m.fl. (2019, s. 811) ansåg att detta kunde bero på att helgruppsaktiviteter kräver ett mer passivt uppmärksamhetsbeteende från barn, mer tid till väntande och färre möjligheter att interagera med förskollärare. Detta resultat kan relateras till resultaten från både Gäreskog (2023) och Ginner Hau m.fl. (2022), där det visades att antal barn och antal pedagoger i barngruppen påverkade möjligheter till individuell stöttning. För barn med funktionsnedsättningar hade mer tid för fri lek en större positiv effekt på engagemanget. Fri lek gav, enligt Coelho m.fl., barn mer frihet och mindre struktur att följa.

I studien av Nordtømme (2012, s. 319) var syftet att undersöka hur förskolans miljö och material påverkade barns utforskande. Vidare undersöktes hur den fysiska miljön främjade barns interaktioner och hur de placerade sig själva i leken samt skapade mening. Studien genomfördes genom en etnografisk fältstudie. Observationer dokumenterades med hjälp av foton och videofilmning. Forskaren fann att de olika utformningarna av rummen bidrog till barnens olika sätt att söka gemenskap på. Resultatet visade att barnen skapar mening och lek både i den bestämda miljön men också utanför den bestämda miljön. Det visar också på att materialet som tillhandahålls barnen skapar olika maktrelationer och olika samspel mellan dem (Nordtømme 2012, s. 331).

Kvaliteten på en förskolemiljö bestäms främst av hur barnens inlärnings- och utvecklingsbehov tillgodoses (Walsh & Gardner 2005, s. 2). Walsh och Gardner (2005) beskrev en metod för att utvärdera förskolemiljöer utifrån barns upplevelser. En procedur som kallas för "Quality Learning Instrument (QLI)" användes i observationer för att se hur relationer mellan barnen, vuxna och deras fysiska miljö yttrade sig utifrån olika teman. Nio nyckelteman, som ansågs vara väsentliga i en miljö av hög kvalitet, avhandlades. Dessa teman sammanfattades som motivation, koncentration, självständighet, självförtroende, välbefinnande, social interaktion,

respekt, förvärv av flera färdigheter och högre ordningens tänkande. Datainsamlingen genomfördes i Irland och Danmark. Detta möjliggjorde en prövning av metoden i två skilda kontexter eftersom Irlands läroplan beskrivs som konservativ medan Danmark utgår ifrån lekbaserat lärande, som är typiskt i Skandinavien. I studiens resultat hävdade Walsh och Gardner (2005) att QLI kan vara ett bra redskap i externa kvalitetsbedömningar. Vidare ansåg de att förskollärare kan använda metoden för att reflektera över sitt arbete med att skapa miljöer av hög kvalitet i verksamheten.

Vilka barn är i behov av särskilt stöd?

Konceptet "En förskola för alla" har förändrats under de senaste åren i Sverige. Fokuset, som främst var på fysisk tillgänglighet för alla, har på senaste tiden skiftat till att mer uppmärksamhet har riktats mot specialpedagogiskt innehåll (Palla, 2019). Specialpedagogik i förskolan definierades av Palla och Sjögren (2021, s. 1093–1094) som den utbildning som erbjuds i förskolan, när den allmänna utbildningen, enligt förskolepersonal, föräldrar, eller andra aktörer, inte anses vara tillräcklig för barn i behov av särskilt stöd. Förskollärares uppfattningar om vad som ansågs vara ett barn i behov av särskilt stöd påverkade barns möjligheter till att bli erbjuden stöd (Sandberg m.fl. 2010, s. 43). För att kunna stödja barn i behov av särskilt stöd är det viktigt att veta vad som kännetecknar individer som behöver stöd och anpassningar i förskolemiljön (s. 55). Studien lyfter att begreppet "barn i behov av särskilt stöd" är social konstruerat, vilket delvis är baserat på uppfattad karaktäristik hos barn. Denna konstruktion påverkas av vilken kvalifikation, inställning och värderingar förskollärarna har. En annan anledning som uppges är att behoven hos barn i behov av särskilt stöd kan relateras till hur förskolemiljön karaktäriseras och vilka olika stöd som finns tillgängliga i miljön (s. 45). Analysen av Sandberg m.fl. (s. 49–50) kategoriserade definitioner utifrån två teman: "Barnperspektivet" baserat på olika barns behov och "Organisationsperspektivet" baserat på kraven på verksamheten. Resultatet visade att en högre mängd förskolepersonal utgick från det organisatoriska perspektivet i sina definitioner.

Barn som kategoriseras som "barn i behov av särskilt stöd" är definierade utifrån en problembild från ett vuxenperspektiv. Lutz (2021, s. 25) menade att det beror på att de beskrivna problemen ska bemötas med rätt stöd, som gynnar utvecklingen, både hos barnet och verksamheten i stort. Renblad och Brodin (2014, s. 387) definierade barn i behov av särskilt stöd som de barn som behöver mer stöd än kamraterna för att vara delaktiga i förskolans aktiviteter. Detta lägger mer fokus på barnets individuella behov. Barn som behöver särskilt stöd beskrevs av Lundqvist (2018) som att de omfattas av en mångfald av behov och utmaningar som sträcker sig bortom en specifik diagnos eller funktionsnedsättning. Det är viktigt att förstå att behovet av extra stöd inte alltid korrelerar med en formell diagnos. Enligt Lundqvist (2018, s. 58-59) var det viktigt att personer som arbetar inom förskola och skola inte begränsar sin förståelse av barnen till deras diagnoser eller eventuella behov av särskilt stöd. Varje barn är unikt och förskollärare behöver sträva efter att lära känna varje barn på ett djupare plan, oavsett vilka utmaningar de står inför. Det handlar om att skapa en inkluderande och stöttande miljö där varje barn kan utvecklas till sin fulla potential (Lundqvist, s. 58–59). Björck Åkesson (2014 s.33) beskrev inkludering som innefattande. Inkludering beskrevs vidare som

en process för att få samtliga barn på förskolan delaktiga, både fysiskt och socialt. Enligt Lutz (2013, s.46) innebar det att utforma utbildningen på ett sätt som möter varje barns individuella behov och förutsättningar.

Uppfattningar om barn i behov av särskilt stöd i förskola och skola

I en studie av Lindqvist (2011) undersöktes hur olika yrkesgrupper i en och samma kommun uppfattade arbetet med barn i behov av särskilt stöd. För att uppnå detta genomfördes en enkätstudie med två enkäter. Den ena enkäten skickades ut till sex yrkesgrupper, vilka var förskollärare, assistenter, specialpedagoger, speciallärare, klasslärare samt ämneslärare. Medan den andra enkäten bara skickades ut till rektorer verksamma inom förskola och skola. Resultatet visade att det fanns en delvis delad syn på orsaken till att barn är i behov av särskilt stöd. Det fanns delade meningar om vem som bär det stora ansvaret i arbetet med barn i behov av särskilt stöd. Både rektorer och större delen av den undervisande personalen ansåg att de som bör ha mest inflytande ska vara pedagoger med specialpedagogikutbildning. Ett fåtal förskollärare höll inte med, utan de ansåg i stället att gruppens/klassens lärare ska ha det största ansvaret i hur barn i behov av särskilt stöd stöttas. Vidare ansåg samtliga rektorer och några av förskolans/skolans yrkesgrupper att orsaken till att barn är i behov av särskilt stöd beror på brister hos barnet självt. Däremot ansåg en betydande andel av personalen att det berodde på en brist i hemmiljön. Två framträdande perspektiv utifrån studien uppges vara bristperspektivet och det kompensatoriska perspektivet. Bristperspektivet beskrevs som att barnets behov av särskilt stöd orsakas på grund av individuella brister hos barnet medan det kompensatoriska perspektivet beskrevs som att barnet i behov av särskilt stöd skulle kompenseras upp för att nå förväntningar genom stöd av verksamheten. Således reflekterar synen på barn i behov av särskilt stöd av samtliga yrkesgrupper ett perspektiv som inte överensstämmer med vad som förväntas av miljöer som strävar efter inkludering (Lindqvist, 2011).

I en studie av Sandberg m.fl. (2009, s. 104) undersöktes hur förskollärare beskrev hur de upplevde det pedagogiska stödet för barn i behov av särskilt stöd. Ett krav för att delta i studien var att ett barn som ansågs i behov av särskilt stöd utan diagnos och ett barn med diagnos behövde finnas i förskoleverksamheten (Sandberg m.fl., 2009, s.105). Två olika perspektiv framkom utifrån intervjuerna, vilket var direkt stöd och indirekt stöd. Direkt stöd innebär stöd som ges direkt till barnet och indirekt stöd innebär pedagogiskt stöd utifrån mer allmänna metoder (Sandberg m.fl., s.108). I resultatet framkom en mångfald av olika perspektiv i arbetet med barn i behov av särskilt stöd. Däremot fanns det olika synsätt kring hur arbetet med barnen ska genomföras när en resurspedagog är inkopplad, vilket ledde till olika tillvägagångssätt. Vissa ansåg att de inte gav något extra stöd till barn i behov av särskilt stöd jämfört med det som redan erbjuds till de andra barnen. Medan andra i personalen ansåg att direkt och indirekt stöd gavs till barn i behov av särskilt stöd och att dessa barn också är i behov av mer stöd (Sandberg m.fl., s. 108).

Olika tankesätt om miljöpsykologi

Enligt Björklid och Fischbein (2011, s. 133) handlar miljöpsykologi om samspelet mellan människan och den naturliga eller konstruerade fysiska miljön. Ämnesområdet undersöker hur individen och miljön påverkas av varandra. Beroende på hur vi agerar formas i sin tur miljön runt om oss. Sociala och fysiska omgivningsfaktorer antas påverka utvecklingen. Küller (2005, s. 17) för liknande resonemang och menar att i miljöpsykologin handlar det om att utöka förståelse för hur människor och miljön samverkar. Küller ser interaktionen som ett växelspel mellan miljön och människan. Miljön påverkar vårt agerande och beteende vilket i sin tur påverkar miljön. Med andra ord, människan både påverkar och påverkas av omgivningen. Genom att se på miljön ur ett miljöpsykologiskt perspektiv kan vi belysa vilken effekt miljön har på människan, vilket kan hjälpa att identifiera goda miljövillkor (Nordin-Hultman 2004, s. 54).

Teoretisk utgångspunkt

Vi har utgått från Gäreskogs (2023, s. 155) tre teman om olika former av stöd som teoretisk utgångspunkt. Gäreskog (2023) tog inspiration från tidigare forskning av Göransson och Nilholm (2014) vilket är kopplat till utbildningsfilosofi där begreppet inkludering används som teoretisk grund.

Definitioner av Gäreskogs tre teman:

Särskilt stöd genom aktiviteter	“Utifrån temat som handlar om särskilt stöd genom aktiviteter identifierades två kategorier: en-till-en träning och särskilt stöd genom aktiviteternas innehåll och utformning.” (s. 155)
Särskilt stöd genom struktur och organisation	“Det andra temat innehåller förskolläraernas beskrivningar av hur de arbetar med att anpassa och organisera lärmiljön utifrån de barn som uppfattas vara i behov av särskilt stöd.” (s. 157)
Särskilt stöd genom personella insatser	“Det tredje temat innefattar förskolläraernas beskrivningar av hur de anpassar verksamheten genom personella insatser och det kan handla om att en extra pedagog finns nära barnet eller att arbetslaget får hjälp av specialpedagog samt även hur förskollärarna använder specifika förhållningssätt.”(s. 158)

Miljöpsykologi

Vi har utgått från teorin miljöpsykologi. Vi använde oss av definitionen av Küller (2005) som ser interaktionen som ett växelspel mellan miljön och människan. Küller (s. 17) menar att i miljöpsykologin är det att utöka förståelse för hur människor och miljön samverkar. Miljön påverkar vårt agerande och beteende vilket i sin tur påverkar miljön. Människan både påverkar och påverkas av omgivningen med andra ord.

Metod

I det här avsnittet redogörs först för metodval. Därefter beskrivs forskningsetiska krav och urval. Vidare redogörs genomförandet och tematiskanalys. Avslutningsvis kommer metoddiskussionen och arbetsfördelningen

Metodval

Baserat på det angivna syftet, att undersöka hur förskollärare beskriver miljön samt dess anpassningar för att möta barn i behov av särskilt stöd, beslutade vi att genomföra intervjuer med förskollärare i Sverige. Studien genomfördes med en kvalitativ ansats. Kvalitativa studier syftar till att ge en kvalitativ syn på ett specifikt område eller fenomen, vilket bidrar till en mer mångsidig förståelse (Larsen, 2018, s. 127). En stor vikt läggs vid orden som sägs snarare än numeriska data vid insamling av empiri (Bryman, 2011, s. 340). Empiri samlades in genom semistrukturerade intervjuer. Vi använde oss av intervjuer för att få mångfacetterade beskrivningar av olika aspekter av informanternas erfarenheter och upplevelser (Kvale, 2021, s. 47). Semistrukturerade intervjuer erbjuder en större frihet än strukturerade intervjuer (Larsen, 2019, s. 36). Semistrukturerade intervjuer medför mer flexibilitet vilket kan resultera i en rikare empiri. Om missförstånd uppstår kan uppföljningsfrågor ställas vilket kan vara klagörande. Dessutom kan uppföljningsfrågor användas för att få ett mer utvecklat svar (s. 139). Intervju som metod kan komma med nackdelar som att informanten möjligen inte vågar vara helt ärlig (Larsen, 2019, s. 37). Vi var medvetna om det och strävade efter att motverka den nackdelen. Vi ämnade att ha en öppen dialog med informanterna om studiens syfte och var tydliga med att det var informanternas förhållningssätt som vi hade intresse för. Vidare gjorde vi detta genom att använda öppna frågeställningar i intervjun. Genom att göra detta ämnade vi att skapa en öppen miljö där informanten kunde känna sig bekväm och hade förtroende för oss som forskare. Genom att lägga fokus på insamling av empiri och analys av vår empiri såsom ljudinspelningar, strävade vi efter att formge en nyanserad bild av förskollärares förhållningssätt i relation till anpassningar i förskolemiljön för barn i behov av särskilt stöd.

Forskningsetiska krav

I den här studien var det av stor vikt för oss som forskare att följa Vetenskapsrådets etiska riktlinjer för att hålla en hög validitet i forskningen. Vi har följt Vetenskapsrådets (2017) etiska riktlinjer. Vi informerade informanterna om innebörden av deltagandet. De fick information om studiens syfte, att medverkan var frivillig och att de hade rätt att när som helst avbryta sitt deltagande. Informanterna behövde även ge samtycke genom att fylla i en samtyckesblankett. Datainsamlingen skedde i enlighet med GDPR och ingen plats eller person kan identifieras i studien. Principerna, öppenhet, ärlighet och respekt för deltagarnas anonymitet och integritet nämns i Vetenskapsrådets rapport (2017). Dessa principer är viktiga utifrån god forskningsetik. Vi följde dessa principer genom att vara transparenta i de resultaten som presenteras. All insamlad information har endast använts i forskningssyfte. Vi följde medvetet

Vetenskapsrådets etiska riktlinjer för att motverka etiska dilemman som annars kan uppstå i intervjustudier.

Urval

Ett bekvämlighetsurval valdes baserat på att studien hade en begränsad tidsram. Ett bekvämlighetsurval innebär, enligt Patel (2018, s. 141), att informanter väljs ut i mån av tillgänglighet för forskaren. En studie bestående av ett bekvämlighetsurval kan inte applicera dess resultat på en större population men kan däremot användas i till exempel pilotstudier. För vår studie var det relevant att våra informanter var förskollärare. Informanterna var alla utbildade förskollärare, detta urval gjordes då förskollärarens roll betonas specifikt i läroplanen för förskolan (Lpfö 18, 2018). För att välja ut informanter mailade vi missivbrev till 35 rektorer i olika kommuner och kontaktade åtta av informanterna, som vi haft tidigare kontakt med. Vi lade också ut information om vår studie i tre olika förskolegrupper som var privata grupper på sociala medier. Vi fick en informant utifrån mejl till rektor, tre informanter utifrån våra tidigare kontakter och tre informanter via sociala medier. I studien deltog totalt sju informanter. En begränsning som uppstod var att få ihop tillräckligt med informanter då ett flertal rektorer inte svarade på vårt mejl och det var därför svårt att få till en bra mängd informanter. Ett fåtal av rektorerna svarade oss men meddelade antingen att deras anställda inte kunde delta på grund av tidsbrist och utvecklingssamtal på gång, eller meddelade att de skulle vidarebefordra informationen till deras anställda. Detta resulterade i att vi i stället fick börja kontakta personer vi haft tidigare kontakt med för att få ihop ett tillräckligt stort urval. För att säkerställa att urvalsprocessen följde de forskningsetiska riktlinjer fick informanterna information om studiens syfte och information om att deras identiteter skulle hållas konfidentiellt. Förskollärarna som tackade ja till att delta fick tillgång till ett samtyckesformulär som skrevs på innan intervjun. Det ingick information om de forskningsetiska kraven studien skulle följa.

Genomförande

Innan intervjuerna genomfördes utformade vi ett missivbrev/samtyckesbrev (se bilaga 1) och intervjufrågor som användes i datainsamlingen (se bilaga 2) som bestod av tio frågor. Frågorna utformades från mer öppna frågor i början till mer riktade frågor längre fram i formuläret. Detta berodde på att vi ville skapa en öppen dialog där förskolläraren kunde känna sig trygg och avslappnad, på grund av de inledande öppna frågorna i början. Vi valde att dela upp de tio frågorna så att vi båda var aktiva i intervjun och frågade fem frågor var. För att komma i kontakt med förskollärare kontaktade vi ett flertal rektorer via mail, med information om vår studie, i tre olika kommuner. Då många tackade nej till att delta i studien valde vi att gå vidare med att kontakta förskollärare vi hade tidigare kontakt med. Vi valde även att lägga upp information om vår studie på sociala medier för att få kontakt med fler förskollärare. När de hade tackat ja till att delta bestämdes en tid för intervju och ifall intervjun skulle ske fysiskt eller via zoom. Vi skickade därefter ut ett samtyckesbrev (se bilaga 1) med upprepad information om studiens syfte och metod samt vilka etiska riktlinjer som följs.

Vid genomförandet av intervjuerna använde vi oss av OneNote för att spela in och gjorde ett inspelningstest innan för att säkerställa att ljudet spelades in. Innan intervjun började tackade vi informanten för deras deltagande och tiden som de avsatte för att delta. Vi informerade om att intervjun spelades in, att de skulle ha konfidentialitet i studien samt att materialet skulle vara konfidentiellt. Vi berättade också att deras svar skulle endast användas i forskningssyfte och att de kunde välja att avbryta intervjun när som helst utan negativa påföljder. Vi valde att låta förskolläraren ta en ledande roll där de själv fick berätta om deras erfarenheter. Vi inflikade däremot ibland med följdfrågor för att förstå om vi hade förstått rätt eller för att ställa frågor i syfte att fördjupa vår förståelse av något som de hade uttryckt. Inspelningen i en av sju intervjuer lyckades inte på grund av tekniska problem. I det fallet har vi utgått ifrån anteckningar som gjorde direkt efter intervjun. Efter att intervjuerna var klara transkriberade vi materialet. Vi delade upp transkriberingarna på hälften.

Vi lyssnade igenom intervjuerna ett flertal gånger för att säkerställa att transkriberingen skedde korrekt. När transkriberingarna var genomförda läste vi igenom materialet ett flertal gånger gemensamt för att bekanta oss med innehållet och för att kunna urskilja likheter och skillnader i vad informanterna hade sagt.

Tematisk analys

Vi valde att använda oss av tematisk analys då det framkom tydliga teman under läsningen av det empiriska materialet. Alvinus m.fl. (2023, s.12) definierar tematisk analys som ett kvalitativt analytiskt verktyg som används för att identifiera mönster genom att analysera, tolka och beskriva teman. Tematisk analys beskrivs vidare som en flexibel och anpassningsbar metod som kan användas för att besvara olika forskningsfrågor. Metoden tillåter både deskriptiva tolkningar samt djupare teoribaserade resonemang (s. 25). Vi har använt oss av fyra teman i sorteringen samt i analysen av det empiriska materialet. När vi bestämde teman tog vi inspiration från Gäreskog (2023, s. 155) som hade använt tre teman i sin studie; särskilt stöd genom aktiviteter, särskilt stöd genom organisation av miljön och särskilt stöd genom personella insatser. Vi valde att formulera egna definitioner utifrån dessa då vi upplevde att de behövde omformuleras för att bättre passa det empiriska materialet vi hade. Teman innehåll reviderades således utifrån vad som sagts i intervjuerna. Vi har använt oss av dessa tre teman men även valt att lägga till ett ytterligare tema som vi kallar "särskilt stöd genom bemötande". Det fjärde temat växte fram induktivt genom att vara datanära.

Rennstam och Wästerfors (2015 s. 12) hävdade att analys innefattar tre handlingar vilka är; sortera, reducera, argumentera. När vi reducerade det empiriska materialet valde vi noggrant ut det som vi ansåg var relevant för studiens syfte och frågeställningar. Därför uteslöts material om hur förskollärarna definierade barn i behov av särskilt stöd, vilket behov av särskilt stöd barnen hade i förskollärarnas barngrupper, arbetet med specialpedagog och utmaningar i arbetet med barn i behov stöd. Därefter sorterade vi materialet genom att dela upp det i fyra teman, som sedan sorterades in i olika kategorier inom teman. Efter att ha genomfört sorteringen argumenterade vi för det vi hade valt ut och säkerställde att det var relevant för studien och gav svar på våra frågeställningar. Efter sorteringen till de fyra temana reducerade

vi vårt empiriska material genom att ta bort det som inte ansågs relevant till vårt syfte och frågeställningarna. Därefter började vi tolka det processade empiriska materialet. I tolkningarna strävade vi efter att nå utöver det direkt sagda vilket beskrivs av Rennstam och Wästerfors (2015 s. 31) som tolkningens syfte. Vi valde att använda citat från intervjuerna i vår analys för att underbygga våra forskningsresultat. Citaten har vi anonymiserat genom att ge varje informant bokstaven F, vilket står för förskollärare och en siffra mellan 1 och 7 för att kunna särskilja vad informanterna säger. När vi analyserade vårt empiriska material strävade vi efter att finna en balans i att använda oss av citat för att underbygga vår studie och ge en helhetsbild.

Definitioner av studiens fyra teman:

Särskilt stöd genom aktiviteter	Omfattar anpassningar i dagliga aktiviteter som är riktade mot barn i behov av särskilt stöd men hela barngruppen får ta del av det.
Särskilt stöd genom organisation av miljön	Omfattar olika åtgärder, anpassningar och insatser som syftar till att skapa en mer tillgänglig, stödjande och anpassad miljö för barn i behov av särskilt stöd som påverkar hela barngruppen på något sätt. Det kan vara både av fysisk och social natur.
Särskilt stöd genom personella insatser	Omfattar insatser som är riktade mot ett specifikt barn i behov av särskilt stöd. Insatserna är fokuserade på att gynna individen men indirekt så gynnas hela barngruppen.
Särskilt stöd genom bemötande	Omfattar förskollärares bemötande och förhållningsätt i arbetet i relation till barn i behov av särskilt stöd.

Metoddiskussion

I denna metoddiskussionsdel ämnar vi reflektera över vårt metodval och etiska riktlinjer samt hur dessa kan ha påverkat studiens resultat. Semistrukturerad intervju som metod enligt Bryman (2018) tenderar att vara en flexibel metod och valdes på grund av det. Metoden möjliggjorde att förskollärarna genomgående kunde beskriva och utveckla sina svar på våra frågor. Vi valde att dela upp frågorna mellan oss under varje intervju för att motverka ett etiskt dilemma ur ett maktperspektiv. Ifall en av oss bara hade suttit tyst och tittat så hade förskollärarna potentiellt kunnat känna sig i ett underläge. Enligt Trost (2010, s. 67) kan två intervjuare göra att forskaren får mer empiriskt material. Genom att följa Vetenskapsrådets etiska riktlinjer (2017) kunde vi säkerställa att vi tog etiskt ansvarstagande i vår studie där informanterna bemöttes med respekt samt att det empiriska materialet behandlades etiskt i hur det samlades in, lagrades och användes. Vårt val av metod och de etiska riktlinjerna påverkar studiens resultat i att vi anser att det troligtvis har påverkat vad och hur mycket informanterna delade med oss i intervjuerna. Vårt tillvägagångssätt syftade till att informanterna skulle våga att prata fritt och diskutera hur de arbetar med barn i behov av särskilt stöd på djupet.

Trovärdighet

Studien är av hög kvalitet. Bryman (2018, s. 467) hänvisar till Lincoln och Guba (1985) samt Guba och Lincoln (1994) som menar på att två grundläggande kriterier för bedömning av en kvalitativ undersökning, är tillförlitlighet och äkthet. Vi har följt Högskolan Västs riktlinjer för hur insamling av data ska ske. Vi har använt oss av OneNote för att spara vårt material på våra studentkonton vilket sparas på Högskola Västs moln. Ingen obehörig har fått tillgång till det empiriska materialet. Insamlingen av materialet har skett enligt lagen om GDPR “General Data Protection Regulation” (allmän dataskyddsförordning) som trädde i kraft 2018 av Europeiska unionen. Efter att studien uppnår godkänt och publiceras kommer allt empiriskt material raderas. Vi har följt de etiska riktlinjerna satta av Vetenskapsrådet (2017) för att behålla en etiskställningstagande i studien. Vi har säkerställt att resultaten är en sann representation av det som informanterna uttryckte.

Arbetsfördelning

Vi valde att dela upp den tidigare forskningen och sammanställa hälften av artiklarna var. Övriga delar arbetade vi tillsammans med genom regelbundna möten där vi arbetade fram och diskuterade metod, teoretisk utgångspunkt, resultat, diskussion och slutsats. Samtliga delar kontrollästes ett flertal gånger av oss båda för att säkerställa att vår studie var enhetlig och höll god kvalitet.

Resultat

Här presenteras resultatet av den tematiska analysen. Inledningsvis presenteras det empiriska materialet samt dess tolkning i fyra olika teman utifrån beskrivna anpassningar i förskolemiljön. Varje tema innehåller olika kategorier. Kategorierna ljuddämpande material, färre intryck, rumsindelningar, miljöns påverkan, miljöns utformning och material relateras till begreppet miljöpsykologi. Avslutningsvis presenteras en sammanfattning av resultaten. Vi har valt att lyfta ut ett flertal citat för att exemplifiera förskollärarnas svar. De intervjuade förskollärarna har fått en siffra mellan 1 och 7 för att behålla sina namn anonyma. "F" används genomgående som en förkortning för förskollärare i analysen.

Särskilt stöd genom aktiviteter

Temat särskilt stöd genom aktiviteter omfattar anpassningar i dagliga aktiviteter som är riktade mot barn i behov av särskilt stöd men hela barngruppen får ta del av det. Detta delas in i följande kategorier; *Bildstöd och Tecken som stöd, Främja inkludering, Främja språket och Ateljén.*

Bildstöd och Tecken som stöd

Denna kategori omfattar anpassningarna bildstöd och tecken som stöd i aktiviteter.

F2 och F4 beskrev att de använder sig av bildstöd och/eller tecken som alternativ form av kommunikation i aktiviteter vilket förskollärarna uttryckte kan gynna både barn i behov av särskilt stöd och resten av barngruppen.

F2 Tecken som stöd används i sångsamlingar. //...det är något som alla barn uppskattar

F4 Man får titta på dom behoven som finns. Vi har gjort det nu så behöver vi jobba mycket med tecken och vi behöver jobba med bildstöd och så i samlingar. //... det skapar mycket sammanhang

Främja inkludering

Denna kategori omfattar hur förskollärarna främjar inkludering genom anpassningar i aktiviteter.

F2 ansåg att det är viktigt att vara närvarande när de gör olika aktiviteter för att främja inkludering genom att stötta barn i behov av särskilt stöd så att de kan vara med i de aktiviteter som de kanske inte klarar av utan en närvarande vuxen. F4 uttryckte hur barnen kan vara med i aktiviteter på ett sätt som de klarar av. Genom att göra detta främjas inkludering.

F2 Vi pedagoger sitter med barnen under aktiviteter för att främja inkludering

F4 Dom barn som har svårt att vara med i samlingen kommer alltid till samlingen just för att sätta upp sin bild. Det tycker dom är jätteviktigt.

Främja språket

Denna kategori omfattar hur anpassningar görs för att främja det verbala språket i aktiviteter.

F3 uttryckte att språk är en central del i verksamheten då det finns flera barn med annat modersmål som behöver extra stöttning i det svenska språket. Flera förskollärare beskrev att det finns många barn på förskolan som behöver extra stöd i sin språkutveckling. Stödet ges genom extra dialog och anpassad ordanvändning med dessa barn under olika aktiviteter på förskolan.

F7 Flerspråkighet är ganska stort här. //... att man inte har en språkförståelse, kan inte göra sig förstådd. Vi har fokusord och så, då behöver vi tänka på att vi både har lättare ord för de barnen som behöver det, men också ha lite utmanande ord för de barnen som är i behov av det.

F3 Fokus ligger på samtalet och det svenska språket. //... vi försöker vara komplement alternativ till hemmen och liksom se olika delar i staden, så otroligt arbetsredskap i språkbruket, liksom när man sitter och pratar om det som händer saker runtomkring en och man kan föra samtal om vad som händer. Det är fokus på att få med sig så mycket svenska som möjligt.

Ateljén

Denna kategori omfattar en förskollärares uppfattning av hur aktiviteter i ateljén anses vara gynnande.

F7 beskrev upplevelsen av att ateljén är en miljö barnen får ut mycket av. Det är där de kan uttrycka sig på olika sätt med olika material. Ateljén anses vara en berikande och stödjande miljö för barn i behov av särskilt stöd då det erbjuder en plats för kreativitet och kan lätt anpassas efter individuella behov eftersom det inte brukar finnas något förväntat slutresultat.

F7 Jag upplever att alla våra barn oavsett vilka behov de har så älskar de att skapa, vi står väldigt väldigt mycket i ateljén. Och det behöver inte vara att det ska vara något färdigt resultat

Förskollärarnas överväganden i utformningen och anpassningen av aktiviteter i förskolemiljön med fokus på barn i behov av särskilt stöd indikerar en medvetenhet om att skapa inkluderande och stödjande aktiviteter som tillgodoser barnens behov.

Särskilt stöd genom organisation av miljön

Temat särskilt stöd genom organisation av miljön omfattar olika åtgärder, anpassningar och insatser som syftar till att skapa en mer tillgänglig, stödjande och anpassad miljö för barn i behov av särskilt stöd som påverkar hela barngruppen på något sätt. Det kan vara både av fysisk och social natur och delas in i följande kategorier; *Ljuddämpande material, Färre intryck, Miljöns påverkan, Miljöns utformning och material, Rumsindelningar, Bildstöd och Uppdelning av barngruppen.*

Ljuddämpande material, färre intryck, rumsindelningar, miljöns påverkan, miljöns utformning och material relateras till begreppet miljöpsykologi.

Ljuddämpande material

Denna kategori omfattar anpassningar i förskolemiljön som avser att minska ljudnivån.

Olika ljuddämpande strategier framkom som var riktade mot att ge stöd till de barn i behov av särskilt stöd som är känsliga mot ljud och intryck. Tillgängliga hörselkåpor är ett material som framkom som ett stöd för att minska ljudnivån för dem som behöver det. Förskollärarna uttryckte att de använder sig av olika sorts material för att minska ljudnivån i förskolemiljön vilket gynnar både barn och personal. Dessutom var det uttryckt att dämpad belysning kan vara ett sätt att minska ljudnivån. Starkt ljus ansågs vara något som kan påverka ljudnivån negativt samt att alla barn kanske inte orkar med den extra stimulansen från starkt ljus. Vikten av medvetna materialval och materialets placering betonades av F3 för att undvika höga ljudnivåer.

F2 Vi har ljuddämpare på stolar och väggar vilket minskar ljudnivån både för barnen och personalen

F3 De här plastbackar eller plastflådor är ju fruktansvärda liksom i material som både hålls i och ur eller att använda de här mjuka korgar eller liknande som där man inte får de här ljuden på det sättet

F7 Vi försöker ju tänka hela tiden på hur vi möblerar och vad vi har för typ av material, för att det ska bli mer hållbart ljudnivå mässigt.

Resultaten indikerar att förskollärarna är medvetna om vikten av att skapa en ljudvänlig förskolemiljö. Genom att använda sig av olika strategier som minskar ljudnivån och genomtänkta materialval verkar de sträva efter att skapa en mer stödjande och lugnare förskolemiljö.

Färre intryck

Denna kategori omfattar hur färre intryck kan vara en anpassning för att möjliggöra en inkluderande miljö.

F4 uttryckte att det inte ska vara för mycket på väggarna. F1 uttryckte att en inkluderande miljö ska vara öppen och inte ha för mycket intryck. Det finns en balans i det. F1 menar att det kan minska risken för överstimulering.

F4 De kan va kul att hänga upp sina teckningar på väggen men orkar alla barn det och orkar alla dom

F1 En inkluderande miljö ska vara öppet och inte ha för mycket intryck så man inte bara bombar på med massa och det är ju lite så här balans i det

Rumsindelningar

Denna kategori omfattar hur rumsindelningar kan vara en anpassning på olika sätt.

Några av förskollärarna uttryckte att de använder sig av rumsindelningar i rummen då det anses bidra till en lugnare förskolemiljö. Det var uttryckt att öppna ytor verkade påverka hur barnen betedde sig, att det oftast förekommer mycket spring när utrymmet tillåter det. Dessutom var det uttryckt att rumsindelningar kan möjliggöra för ytterligare anpassningar utifrån barnens

behov. F6 upplevde att rumsindelningar kan hjälpa barnen att fokusera mer på det de gör utan att vara distraherade av andra. Ett mindre utrymme kan även bidra till att barnen inte utsätts för lika mycket intryck.

F3 Jobba mer med små stationer liksom som är anpassade utefter barnets ålder eller barnets förutsättningar på ett helt annat sätt med material som är inlopp eller lockande, liksom i både färg och texturer.

F5 Försöka hitta ett lugn. Så det vi har jobbat mycket med nu så har vi försökt planera genom att dela rummet så mycket som möjligt

F6 Rum i rum, avgränsa miljön så att man kan fokusera på sitt. Försöker skapa lugn där man kan gå undan och ha det lugnt om man inte vill vara mitt i centrum

Förskollärarnas överväganden i utformningen av förskolemiljön och placeringen av material med särskilt fokus på barn i behov av särskilt stöd indikerar en medvetenhet om att skapa en inkluderande och stödjande förskolemiljö.

Miljöns påverkan

Denna kategori omfattar en förskollärares uttryck kring miljöns betydelse för barnen.

F7 uttryckte att en stor barngrupp kan bidra till en stressig miljö där det blir många relationer att förhålla sig till. Detta är något som vi anser kan kopplas till miljöpsykologi då citatet visar på samverkan mellan miljön och barnet.

F7 Jag upplever att ibland kanske blir ett barn i behov av särskilt stöd på grund av den miljön de vistas i.

Miljöns utformning och material

Denna kategori omfattar olika förhållningssätt kring miljöns utformning och material.

Samtliga förskollärare uttryckte hur de tänker när de utformar den fysiska förskolemiljön samt hur de tänker kring material med fokus på barn i behov av särskilt stöd men detta gäller även övriga barn i barngruppen. Aspekter som tillgänglighet och säkerhet uppkom i samband med materialval och materialets placering. Förskollärarna uttryckte att det ibland gäller att prova sig fram för att se om ett visst material fungerar eller inte. Det handlar inte bara om vad det är för material utan även dess placering. F7 uttryckte olika frågorna som utgångspunkt för att utforma miljön.

F3 Köpa nya material, andra material eller att förändra det som vi ser att det här fungerar inte för det här barnet

F7 Man tittar på materialet, vad finns det för material? Finns det kodat och okodat material? Är miljön tilltalande? Är den estetiskt inbjudande? Är den praktisk? Är den tillgänglig för alla barn? Oavsett vilket barn det är, Vad finns det för syfte med den här miljön du har gjort?

F3 De här barnen som behöver ytterligare anpassningar liksom för att kunna ta till sig det vi arbetar med, för att må bra, känna sig trygga. få ut så mycket som möjligt utav utbildningen vi har att erbjuda liksom. Det är väl där jag tänker det. De här extra stöden man liksom försöker sätta in och forma både miljön och verksamheten utefter.

Förskollärarna uttryckte ofta i sina beskrivningar om miljöns utformning att de försöker skapa en lugnare förskolemiljö. Detta görs dels genom ljuddämpande strategier, belysning, material och inredning vilket vi anser kan kopplas till miljöpsykologi. Detta är på grund av att välbefinnandet hos barn i behov av särskilt stöd är uttryckt att dels vara kopplat till dessa miljöfaktorer.

Bildstöd

Denna kategori omfattar anpassningarna bildstöd och tydliggörande uppsatt i den fysiska miljön.

Flera förskollärare uttryckte att de använder sig av bildstöd och/eller tydliggörande som är uppsatta i den fysiska miljön. Detta är till för att öka barnens förståelse kring vad det finns för material och vart det ska läggas tillbaka. Det anses användas som ett komplement till det verbala språket.

F3 Försöker få till ett brett stöd för många med bildstöd i en större mån

F5 Om vi tänker fysiska miljöer, så har vi ju, pyssel har vi inne i ett skåp som är stängt, men det vet de flesta barnen att det finns där. Men sedan kanske inte alla barn ser det så har man då bilder på vad som finns på skåpet utanför så blir det tydligare. Så tänker jag att man skulle kunna använda bilder för att vara inkluderande så att alla vet, så fler vet var sakerna finns och så.

F7 Allt med bildstöd, det är superviktigt. Men det är inte lätt att komma in i ett rum och sen ska man plocka undan efter sig så vet man inte vart saker ska stå exakt

Resultaten indikerar att bildstöd anses vara en användbar resurs för att främja tillgänglighet, förståelse och kommunikation vilket kan stödja barn i behov av särskilt stöd.

Bilder i förskolemiljön

Denna kategori omfattar hur en förskollärare främjar språket genom bilder i förskolemiljön.

F7 uttryckte att det är viktigt att ha bilder uppsatta i miljön då det kan inspirera till samtal vilket kan hjälpa utveckla barnens ordförråd och språkförmåga.

F7 Utifrån språkbuden så ska vi ju språkbada barnen och då blir det ju väldigt mycket att man vill ha bilder att samtala kring, exempelvis i hallen eller i de olika miljöerna.

Uppdelning av barngruppen

Denna kategori omfattar organisationsstrategin att dela upp barngruppen.

Samtliga förskollärare uttryckte att de brukar dela upp barngruppen som en strategi för att skapa en lugnare förskolemiljö. Det beskrevs dels som något som görs för att bättre kunna bemöta barn i behov av särskilt stöd då det är lättare att anpassa efter individuella behov i mindre grupper. Det var uttryckt att det handlar om att både minska ljudnivån och tillgodose barnens behov utifrån deras förutsättningar. En förskollärare uttryckte att gruppdynamiken påverkar hur gruppindelningarna utförs.

F5 Det är ju framförallt att dela mycket. Vi har ju något barn nu som inte bara är ljudkänslig utan även får lite sån här affektsmitta.

F7 Vi får tänka mycket i hur vi grupperar barnen och vilka de är tillsammans med och, ja, det är utmanande

Förskollärarnas utformning, organisation och anpassning av förskolemiljön indikerar en medvetenhet om att skapa inkluderande och stödjande miljöer som tillgodoser både barn i behov av särskilt stöd och övriga barn i barngruppen.

Särskilt stöd genom personella insatser

Temat särskilt stöd genom personella insatser omfattar insatser som är riktade mot ett specifikt barn i behov av särskilt stöd. Insatserna är fokuserade på att gynna individen men indirekt så gynnas hela barngruppen. Detta tema delas in i följande kategorier; *Övergångar mellan inom-och-utomhusvistelsen och Närvarande förskollärare.*

Övergångar mellan inom-och- utomhusvistelsen

Denna kategori omfattar anpassningar för att stötta barn i övergångarna mellan inom-och-utomhusvistelsen.

Några förskollärare uttryckte hur de upplevde anpassningar i hallsituationen. F3 och F5 uttryckte att en anpassning kan vara att låta barnet gå in först eller sist för att klara av hallsituationen. F5 och F3 ansåg att det är viktigt att skapa en lugn miljö för barnen i hallen. F5 beskrev en strategi för att minska barnantalet där för att skapa en lugnare hallsituation för ett barn som behöver vara själv. F3 beskrev ett aktivt val att börja utevistelsen tidigare som en individanpassning för ett barn som har svårigheter med övergångar mellan olika förskolemiljöer.

F5 Att man får lite lugn och ro är väl det viktigaste, som i hallen. Ibland har vi något barn som man kanske kan få låta vara där själv och då går det lättare än om det är fem stycken till som vill ha hjälp med att knäppa jackor, utan att man får vara själv en stund. Så att man får hjälp i de övergångarna och kan lugna ner sig.

F3 Ett barn som har svårt med avbrott. Vi börjar innan det barnet börjar, så går vi ut och tar på oss så startar vi tidigare utomhus för att kunna möta det det barnet ute.

Närvarande förskollärare

Denna kategori omfattar hur förskollärare förhåller sig till barn i behov av särskilt stöd genom att vara närvarande.

Förskollärarna betonade vikten av att vara en närvarande pedagog. Flera förskollärare ansåg att de behövde vara närvarande för att stötta barnen på olika sätt. Detta beskrevs som att lugna ner, medla mellan barnen, ge trygghet eller för att vara ett extra stöd på något annat sätt. Förskolläraren framhävde också att vara konsekvent i hur de arbetar.

F3 Flera barn som man behöver vara nära just för att se när frustrationen går upp. Vara lite närmare där vi behöver kunna se de tecknarna tydligare och där kunna gå in och stötta upp.

F7 Jag tänker väl att det är barn som har lite extra behov av att ha en närvarande vuxen runt omkring sig, för att orka med vardagen på förskolan

F5 Lite extra förberedelser, en vuxen, bara för lite närhet, asså att man behöver få kunna reglera känslor och när de lugnar ned sig att man behöver en extra asså för att få sitta nära. Och sedan att man jobbar med, det kan vara sådana tryggheter att få sitta på samma plats att man inte liksom flyttar runt dem för mycket.

Resultaten indikerar att förskollärarna strävar efter att vara närvarande dels i förebyggande syfte för att minska konflikter, dels för att skapa trygghet hos barnen. Det indikerar att förskollärarna arbetar för att skapa en lugn och trygg miljö.

Särskilt stöd genom bemötande

Temat särskilt stöd genom bemötande omfattar förskollärares bemötande och förhållningsätt i arbetet i relation till barn i behov av särskilt stöd. Detta tema delas in i följande kategorier; *Trygga vårdnadshavare, Förhållningsätt och Krav på barnen.*

Trygga vårdnadshavare

Denna kategori omfattar hur förskollärare bemöter vårdnadshavaren av barn i behov av särskilt stöd.

Några förskollärare uttryckte att en god kontakt och ett nära samarbete med föräldrarna är viktigt för att de ska känna sig trygga. Samarbetet med hemmet anses vara extra viktigt för att kunna stötta barn i behov av särskilt stöd.

F5 En viktig del är föräldrakontakten. Där tycker jag att jag har jobbat väldigt mycket med att man ska försöka få den här tilliten att de litar på mig, att man, att, jag vet vad jag håller på med här och det vi gör det bästa för ditt barn för att det ska bli det bästa. Och det tycker jag är jätteviktigt för att desto mer jag öppnar upp mig, desto mer gör de ofta det tillbaka. Så det tycker jag är en stor framgångsfaktor.

F4 Är dom trygga så är barnen trygga tänker jag.

F7 Vi upplever att vi har väldigt bra kontakt med våra vårdnadshavare så att de blir medvetna om vad det är som händer, hur vi arbetar, och gör likadant hemma. Men jag tänker att det är ju utmanande sedan när de börjar skolan, när det inte finns lika mycket vuxna då runtomkring.

Resultaten indikerar att flera av förskollärarna arbetar aktivt med att skapa goda relationer till vårdnadshavare. Förskollärarna ansåg att det kan leda till ett framgångsrikt samarbete och ett ömsesidigt arbete för barnets välbefinnande. Dessutom var det uttryckt att det kan främja en tryggare miljö för barnet att vistas i.

Förhållningsätt

Denna kategori omfattar vad förskollärare anser vara viktigt i deras bemötande av barn i behov av särskilt stöd.

Flera av förskollärarna betonade vikten av att ge barnen goda förutsättningar och ett positivt bemötande. Dessutom ansågs det vara viktigt att bemöta barn med tålamod och att ha

förtroende för barnen. Det var uttryckt att förskolläraren måste vara medveten om att barnens förutsättningar kan variera från dag till dag.

F3 Ge schyssta förutsättningar till barnen att kunna lyckas.

F4 Tålmod och en vilja att tro att barn gör sitt allra bästa utifrån det de kan tror jag är grunden i det. Att tänka att för de är många gånger man kan känna frustration att igår kunde han ju.

F1 Ja men definitivt ett ett vänligt o mjukt bemötande så att dom känner sig sedda och hörda och respekterade för den dom är att man tänker att att rektor eller vårdnadshavaren kan stå bakom min rygg så så försöker jag tänka hela tiden i hur jag bemöter dom

Resultaten indikerar att förskollärarna arbetar på ett inkluderande sätt genom närvaro, trygghet och anpassning till barnens individuella behov. Det betonar även hur samarbetet med vårdnadshavare kan bidra till barnets trygghet.

Krav på barnen

Denna kategori omfattar förskollärares förhållningsätt i relation till krav på barn i behov av särskilt stöd.

Vikten av att ha tilltro till barnets förmågor samt att anpassa kraven efter vad barnet klarar var uttryckt. Barnen kan ha olika förutsättningar varje dag och förskollärarna ansåg att det är viktigt att ha detta i åtanke både när de bemöter barnen och när de har förväntningar på dem.

F4 Man tänker så att de här barnen de kommer på morgonen med en full bägare redan. Dom har redan gått upp på morgonen, dom har ätit frukost, tagit på sig kläder de kan vara jätte jättemånga andra konflikter och så kommer dom hit med en redan full bägare asså de är redan på gränsen va och så blir de någon konflikt med kompisarna och så blir de direkt krav från oss och så rinner bägare över och att man har med sig.

F6 Alla är ju olika och behöver olika saker. Det är ju viktigt när man bemöter dem att de aldrig är barnets fel. Utan då är det vi som gav för höga krav. De lär ju sig aldrig något från att misslyckas. Man får sänka kraven.

Resultatet indikerar att förskollärarna är medvetna om vikten av att bemöta barnen utifrån dess individuella behov och anpassa kraven efter vad barnen klarar av. Genom att sänka sina krav på barnet ansåg förskollärarna att de främjar barnets välbefinnande.

Sammanfattande resultat

Utifrån det empiriska materialet, som samlats in från intervjuer beskrev förskollärarna deras förhållningssätt till anpassningar i förskolemiljön för barn i behov av särskilt stöd. Det framkom olika strategier och anpassningar som förskollärarna använde sig av. Olika strategier och anpassningar ansågs tillgodose olika individuella behov. Det framkom att bildstöd är något som används i en stor uträkning och förskollärarna upplever att det hjälper många barn i behov av särskilt stöd. Bildstöd appliceras på olika sätt. Det kan vara under aktiviteter, vara uppsatt på väggar och dörrar i förskolemiljön eller i nyckelknippor som förskollärarna bär med sig. En annan strategi som flera förskollärare uttryckte som betydelsefull var att dela upp barngruppen. Förskollärarna ansåg att det bidrar positivt då det skapar en behagligare miljö för både barnen

och personalen, samt att det möjliggör för mer individuella anpassningar där fler tillfällen för en-till-en-stöd skulle uppstå. Rumsindelningar ansågs som viktiga i förskolemiljöns utformning. Indelningarna betraktades ha en betydande inverkan på hur barnen upplevde och använde miljön. Ett flertal av förskollärarna ansåg att förskolemiljön hade betydelse för hur barnen betedde sig. Detta synsätt på miljön och användningen av rumsindelningar kan kopplas till miljöpsykologi. En av förskollärarna uttryckte detta tydligt, att miljön i sig kan skapa behov hos barn. Det antyder att barnets behov av stöd kan vara relaterat till de omständigheter och påverkningar som förskolemiljön erbjuder vilket kan relateras till miljöpsykologi. Samverkan mellan förskolemiljön och barnet möjliggör en djupare förståelse för hur miljöns olika faktorer och utformningar påverkar barnens behov och upplevelser.

Sammanfattningsvis tolkar vi att det empiriska materialet visar att de förskollärare som deltog i studien använder sig av flera olika strategier och anpassningar i förskolemiljön för att stödja barn i behov av särskilt stöd. Deras erfarenheter och beskrivningar av strategier visar en mångfald i hur de bemöter olika barns behov, antingen genom aktiviteter, organisation av förskolemiljön, personella insatser eller deras bemötande.

Diskussion

I det här avsnittet diskuteras studiens huvudsakliga resultat, pedagogiska implikationer och studiens resultat i relation till tidigare forskning. Den här delen avslutas med begränsningar och förslag på vidare forskning som vi anser skulle vara intressant och bidra till en djupare förståelse för ämnet.

Syftet med vår studie var att undersöka förskollärares förhållningssätt till anpassningar i förskolemiljön i relation till barn i behov av särskilt stöd. Vi hade två frågeställningar;

1. Hur beskrivs erfarenheter av att arbeta med anpassningar i förskolemiljön i relation till barn som är i behov av särskilt stöd?
2. Hur beskrivs förskolemiljöns betydelse i förhållande till barn i behov av särskilt stöd?

Studiens huvudsakliga resultat var att:

- Bildstöd används som stöd i den fysiska miljön, på individnivå och i aktiviteter på gruppnivå.
- Uppdelning av barngruppen är en strategi som används i en stor utsträckning, både för att skapa en lugnare miljö och för att lättare ge individuellt stöd.
- Förskolemiljön påverkar behov av särskilt stöd då dess utformning anses ha betydelse.
- Rumsindelningar anses som en viktig del i förskolemiljöns utformning för barn i behov av särskilt stöd. Rumsindelningar betraktas ha en betydande inverkan på hur barn upplever och använder miljön.

Didaktiska implikationer

Studiens resultat bidrar med flera anpassningsstrategier som förskollärare kan använda sig av i sitt förhållningssätt till barn i behov av särskilt stöd. Utifrån vår forskning kan förskolans dagliga verksamhet dra nytta av nya insikter om miljöpsykologi. Genom ökad förståelse för hur miljön och barnet samverkar med varandra kan förskollärare få nya sätt att arbeta på under utformningen av miljön, för att främja lärande och välbefinnande hos barnen. Till exempel kan förskollärare få nya idéer för hur miljön i deras verksamhet kan påverka barns beteende och leda till positiva förändringar i miljön. Fortsättningsvis, kan vår forskning inspirera till användandet av bildstöd, som kan implementeras både som ett redskap för hela barngruppen och som ett individuellt redskap för att skapa en tydlig struktur och förutsägbarhet för barnen i verksamheten. Att göra rumsindelningar kan också vara en användbar strategi för att ge barnen möjlighet att välja rum utefter vilket behov av stöd de har. Att dela upp barngruppen kan minska distraktioner runt barnet och ge barnen förutsättningar för mer individuellt stöd.

Samhälleligt perspektiv

Utifrån ett samhälleligt perspektiv kan studien bidra till att barn i behov av särskilt stöd får mer stöttning på förskolan genom anpassningar. Utan tillräcklig stöttning kan lärandet hindras för barn i behov av särskilt stöd, vilket då påverkar deras utveckling långsiktigt. Som det står i Lpfö18 (2018 s. 5) ska förskolan lägga grunden för lärandet som fortsätter resten av livet. Förskolan förbereder och bidrar till barnens framtida framgång vilket påverkar samhällets utveckling. Stöttning under de tidiga utbildningsåren kan leda till att barn i behov av särskilt stöd får en större möjlighet till att klara grundskolan och högre utbildning vilket ökar chansen till sysselsättning senare i livet. Det kan då minska utanförskap och arbetslöshet vilket kan bidra till ett mer inkluderande och välmående samhälle långsiktigt.

Studiens resultat jämfört med tidigare forskning

Som tidigare nämnts tog vi inspiration av Gäreskogs (2023) tre teman och resultaten från vår studie stämmer överens med resultaten från Gäreskog (2023). Resultaten visar att förskollärarna strävar efter att möta barnens olika behov genom varierade anpassningar som i studien av Gäreskog. Dessa anpassningar tar uttryck på olika sätt i förskolemiljön. Stödformer beskrevs som anpassningar, strategier och insatser. En strategi som framkom var att dela upp barngruppen för att skapa mindre grupper. Detta överensstämmer med resultaten från Gäreskogs studie om att det finns en koppling mellan grupp sammansättning och en lugnare miljö. Dessutom finns sambandet mellan högre möjlighet och att kunna tillgodose individuella behov i mindre grupper. Vidare uttryckte förskollärarna i vår studie utmaningar kring i att kunna ge en-till-en-stöd och dess påverkande faktorer vilket överensstämmer med Gäreskog (2023) och Ginner Hau m.fl. (2022). En påverkande faktor till att förskollärarna anser att en-till-en-stöd är en utmaning kan bero på stora barngrupper och brist på personal. Som Ginner Hau m.fl. framställde var förskollärarna i den här studien också medvetna om risken att alla barn kanske inte får det stöd de behöver. Balansen mellan att adressera gruppnivån och individuella behov för att säkerställa att alla barn inkluderas kom fram i deras beskrivningar av

deras upplevelser och erfarenheter i arbetet med barn i behov av särskilt stöd. Coelho m.fl. (2019) resultat visade att organisering i klassrummet, emotionellt stöd och mer tid för fri lek hade en positiv påverkan på barns engagemang, medan mer tid i helgrupp hade en negativ effekt. Bortsett från att fri lek inte diskuterades i den här studien så överensstämmer mestadels samtliga resultat med Coelho m.fl. (2019). Helgruppsaktiviteter kräver ett mer passivt uppmärksamhetsbeteende från barn, mer tid väntades och färre möjligheter att interagera med förskollärare enligt Coelho m.fl. (2019). Detta är troligen faktorer som bidrar till förskollärarnas tankar i den här studien kring att dela upp barngruppen.

Karlidag (2021) resultat indikerade att tydliga rumsindelningar och en stor variation av tillgängligt material anses som centrala aspekter i den fysiska miljön. Detta går i linje med vad några av förskollärarna i vår studie har uttryckt kring hur förskolemiljön bör utformas. En del av resultaten av Knauf (2018) visade att förskolemiljöerna delvis utformades utifrån två motstridiga syften, att dels ge barn så mycket frihet som möjligt och att dels erbjuda dem en stimulerande atmosfär. Tillgänglighet, material, struktur och flexibilitet var några av de aspekter Knauf undersökte. Dessa aspekter togs också upp av förskollärarna i vår studie som faktorer att tänka på i utformningen av förskolemiljön. Både materialval och materialets placering ansågs vara viktigt. Siljehag (2010) skrev att det nämns i Barnstugeutredningen (1972) att en öppen planlösning skulle öka flexibiliteten och resultera i större lektyta. Den öppna planlösningen skulle också bidra till en gynnsam miljö för individuell anpassning. Det ansågs även betydelsefullt att miljön främjade barnets egen initiativförmåga och gav barnen möjlighet att själva nå det som behövdes utan pedagogens assistans (SOU 1972:27). Detta skiljer sig avsevärt åt utifrån vår studie där ett flertal förskollärare i stället uttryckte att rumsindelningar var ett bra sätt att utforma förskolemiljön på. De uttryckte att rumsindelningar bidrar till att skapa en lugnare förskolemiljö. Förskollärarna uttryckte att de upplevde att öppna ytor verkar påverka hur barnen beter sig där det oftast förekommer mycket spring när utrymmet bjuder in till det.

Vår tolkning av förskollärarnas förhållningssätt till barn i behov av särskilt stöd i studien kan kopplas till det kompensatoriska perspektivet som beskrevs i studien av Lindqvist (2011). Det avviker från Lindkvists resultat då den indikerade att flera av yrkesgrupperna och samtliga rektorer tydde på att orsaken till att barn är i behov av särskilt stöd, var på grund av brister hos barnet självt; brist-perspektivet. Det kompensatoriska perspektivet anser vi vara mer i linje med vad som förväntas av en inkluderande förskolemiljö.

Slutsats

Förskollärarnas erfarenheter och beskrivningar av anpassningar och strategier i förskolemiljön visar en mångfald i hur de förhåller sig till barn i behov av särskilt stöd. De erfarenheterna som de delade med oss visar att anpassningar i förskolemiljön ofta sker med hänsyn till barns individuella behov och möts på gruppnivå eller individuell nivå på olika sätt. Genom att vara öppen till olika anpassningar möter förskollärarna på varierande sätt olika behov hos barnen. Detta visar på en flexibilitet i arbetet med anpassningar i förskolemiljön. Vidare visar

förskollärarnas sätt att utforma miljön att de överväger vilka effekter förskolemiljön kommer att ha och att den är inkluderande för barn i behov av särskilt stöd.

Begränsningar

De begränsningar i vår studie som ska beaktas är att resultaten utgår från förskollärarnas uttalanden under intervjuerna. Vi kan inte säkerställa att de implementerar allting som de har uttryckt i praktiken. Vidare kan vi inte heller veta i vilken utsträckning förskollärarna tillämpar dessa anpassningar och förhållningssätt. Datakvaliteten kan ha påverkats av svarsbias där förskollärarna kan ha uttryckt vad de tror var förväntat av dem i stället för att vara helt ärliga. Studiens resultat kan inte generaliseras och det är viktigt att ha i åtanke att studiens resultat är baserat på empiriskt material från 7 informanter. Det är viktigt att förstå resultatets överförbarhet. Det finns en potential kring att dessa teman som vi fann i vår studie skulle komma upp i andra liknande studier. De temana och kategorier i denna studie och tidigare forskningen har potential att förekomma i andra liknande sammanhang, exempelvis i skolans verksamhet.

Vidare forskning

Det skulle vara intressant att genomföra observationer för att se hur förskollärare tillgodoser individuella behov hos barn i behov av särskilt stöd i förskolemiljön. Observation som metod skulle möjliggöra att se vad förskollärarna gör i praktiken mot vad de säger att de gör. Detta skulle ge en tydligare förståelse över vilka anpassningar som görs i verksamheten och hur dessa tillgodoser individuella behov hos barn i behov av särskilt stöd. Att använda sig av långtidsobservationer kan ge större mängd data som kan visa på en helhet över en längre tid.

Referenslista

- Alvinus, A., Borglund, A. & Larsson, G. (2023). *Tematisk analys; Din handbok till fascinerande vetenskap*. Studentlitteratur.
- Björklid, P. & Fischbein, S. (2011). *Det pedagogiska samspelet*. Studentlitteratur.
- Björck Åkesson, E (2014). *Specialpedagogik i förskolan*. I A. Sandberg (Red.), *Med sikte på förskolan: barn i behov av stöd*. (uppl.3. s.25-51). Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2 uppl.). Liber.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (3 uppl.) Liber.
- Coelho, V., Cadima, J. & Pinto, A. (2019). Child Engagement in Inclusive Preschools: Contributions of Classroom Quality and Activity. *Early Education and Development*. 30 (6) 800-816. <https://doi.org/10.1080/10409289.2019.1591046>
- Ginner Hau, H., Selenius, H. & Björck Åkesson, E. (2022). A preschool for all children? - Swedish preschool teachers' perspective on inclusion. *International Journal of Inclusive Education*, 26 (10), 975-991. <https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1758805>.
- Göransson, K. & Nilholm, C. (2014). Conceptual diversities and empirical shortcomings – a critical analysis of research on inclusive education. *European Journal of Special Needs Education*, 29(3), 265–280.
- Gäreskog, P. (2023). Inkludering och arbetet med särskilt stöd i förskolan. *Barn-forskning om barn og barndom i Norden*, 41(4), 148-166. <https://doi.org/10.23865/barn.v41.5307>.
- Heikkilä, M., Anderson Schaeffer, J., Saler, K., Lindberg, M., Engman, J., & Lillvist, A. (2020). *Rum i förskolan: för barns lek och lärande*. Natur Kultur Akademisk.
- Karlidag, IÖ. (2021). Creating Learning Environments in Preschool Classrooms: Perspectives of Pre-service Preschool Teachers. *International Journal of Progressive Education*, 17 (3) 327-342 <https://doi.org/10.29329/ijpe.2021.346.21>.
- Knauf, H. (2018). Visual Environmental Scale: Analysing the Early Childhood Education Environment. *Early Childhood Education Journal*. 47, 43-51. <https://doi.org/10.1007/s10643-018-0914-x>.
- Küller, Rikard (2005). Miljöpsykologins uppkomst och utveckling i Sverige. I Johansson, Maria & Küller Marianne, (Red.), *Svensk miljöpsykologi*. (s.17-29). Studentlitteratur
- Kvale, S. (2021). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (3 uppl.). Studentlitteratur.
- Larsen, A. K. (2018). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. (2 uppl.). Gleerups.
- Lindqvist, G. (2011). *Olika yrkesgruppers syn på arbetet kring barn i behov av särskilt stöd inom förskola och skola*. Political science (Artikel). Diva portal. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:521180/FULLTEXT01.pdf>
- Lundqvist, J., Westling, Allodi, M., & Siljehag, E. (2016). Characteristics of Swedish preschools that provide education and care to children with special educational needs. *European Journal of special needs education*, 31(1)124-139. <https://doi.org/10.1080/08856257.2015.1108041>.
- Lundqvist, J. (2018). *Tidiga insatser och barns utbildningsvägar*. Natur & Kultur Akademisk.
- Lutz, K (2013). *Specialpedagogiska aspekter på förskola och skola: möte med det som inte anses lagom*. Stockholm: Liber.

- Lutz, K. (2021). *Specialpedagogiska aspekter på förskola och skola*. Liber.
- Löfdahl, A. (2014) God forskningssed- regelverk och etiska förhållningssätt I A. Löfdahl, M. Hjalmarsson, & K. Franzén (Red.), *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. (1 uppl, s. 32-43). Liber.
- Nordin-Hultman, E. (2004). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Liber.
- Nordtømme, S. (2012). Place, space and materiality for pedagogy in a kindergarten. *Education Inquiry* 3(3), 317-333. <https://doi.org/10.3402/edui.v3i3.22037>.
- Palla, L. (2019). Characteristics of Nordic research on special education in preschool: A review with special focus on Swedish conditions. *International Journal of Inclusive Education*, 23(4), 436–453. <https://doi.org/10.1080/13603116.2018.144133>.
- Palla, L. & Sjögren, H. (2021). Simply quality? State governance of Swedish preschools' work with children in need of special support. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 1–15. <https://doi.org/10.1080/00313831.2021.1958375>.
- Patel, R. & Davidsson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder-Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Studentlitteratur.
- Renblad, K. & Brodin, J. (2014) Behövs specialpedagoger i förskolan? *Socialmedicinsk Tidskrift*, 91(4) 384-390. Preschool Education Research HLK, CHILD. <http://hj.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A762693&dswid=7257>.
- Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015) *Från stoff till studie om analysarbete i kvalitativ forskning*. Studentlitteratur.
- Sandberg, A., Lillkvist, A., Eriksson, L., Björck-Åkesson, E. & Granlund, M. (2010). "Special Support" in Preschools in Sweden: Preschool staff's definition of the construct. *International Journal of Disability, Development and Education*. 57(1) 43-57 <https://doi.org/10.1080/10349120903537830>.
- Sandberg, A., Norling, M., & Lillkvist, A. (2009). Teachers View for Educational Support to Preschool Children in Need of Special Support. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 1(2), 102-116. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn%3Anbn%3Ase%3Amdh%3Adiva-7946>
- SFS 2010:1303. Skollag.
- Skolverket (2014, 11 mars). *Så skapar du en god lärmiljö i klassrummet*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/sa-skapar-du-en-god-larmiljo-i-klassrummet>.
- Skolverket (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö 18*. <https://www.skolverket.se/publikationsserier/styrdokument/2018/laroplan-for-forskolan-lpfo-18>
- <https://www.skolverket.se/publikationsserier/styrdokument/2018/laroplan-for-forskolan-lpfo-18>.
- Skolverket (2023, 26 maj). *Trygghet och lärande behöver växelverka i mångfaldens förskola*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/trygghet-och-larande-behoover-vaxelverka-i-mangfaldens-forskola#h-Forskollarareharenrollforattskapamiljoerdarbarnenkanlara>.
- Siljehag, E. (2010). *Historien om barn i behov av särskilt stöd*. Helldin, R, Westling Allodi, M., Sahlin, B., Assarson, I., Siljehag, E., Sivertun, U., Aneer, L., Andersson, F. &

- Lundström, E. (Red.). *Etik i specialpedagogisk verksamhet* (s.119-138). Studentlitteratur.
- SOU. (1972). *Förskolan del 2. Betänkande avgivet av 1968 års barnstugeutredning, SOU. (1972:27)*. Stockholm: Liber förlag.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten. (2017). <https://www.spsm.se/stod/fraga-en-radgivare/fragor-och-svar/vad-innefattas.i.begreppet-larmiljo/>.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Studentlitteratur
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. <https://www.vr.se>.
- Walsh, G. & Gardner, J. (2005). Assessing the Quality of Early Years Learning Environments. *Early Childhood Research and Practise*, 7 (1)15. https://www.researchgate.net/publication/26444562_Assessing_the_Quality_of_Early_Years_Learning_Environments.

Bilaga 1 Missivbrev och samtyckesformulär

Hej! Vi heter Evelina Sandberg och Emily Lynch och vi studerar till förskollärare på högskolan Väst i Trollhättan. Just nu arbetar vi med vårt examensarbete som omfattar 15 hp. Vår studie fokuserar på hur förskollärare beskriver miljön och dess anpassningar för att möta behoven hos barn i behov av särskilt stöd.

Vi följer Vetenskapsrådets etiska riktlinjer. En av riktlinjerna är att informera dig om studiens syfte. Det andra kravet är att få ditt medgivande. Din medverkan är helt frivillig och du har rätt att avstå eller avbryta din medverkan i studien när som helst oavsett orsak eller påföljder. För att din integritet ska vara skyddad i studien kommer vi att behandla all insamlade data anonymt. Inga obehöriga kommer ha tillgång till materialet och inga namn eller platser kommer att namnges i studien. Vi garanterar att informationen bara är till för forskningsändamål.

Vi skulle vara tacksamma om du skulle kunna tänka dig att delta i vår studie genom att genomföra en intervju. Intervjun förväntas att ta cirka en timme, och det är helt frivilligt att delta. Vi är medvetna om att din tid är värdefull, och vi skulle uppskatta ditt bidrag till vår studie.

Om du är intresserad av att delta, fyll gärna i informationen nedan och skicka tillbaka den. Om du har några frågor, är du varmt välkommen att kontakta oss.

Med vänliga hälsningar,

Evelina Sandberg och Emily Lynch

Student mejl:

evelina.sandberg.1@student.hv.se

emily.lynch@student.hv.se

Jag godkänner att jag vill delta i studien

Namn:

Signatur:

Ort:

Datum:

Bilaga 2 Frågeformulär

1. Beskriv en vanlig dag i din verksamhet.
2. Vad innebär begreppet "barn i behov av särskilt stöd" för dig?
3. Finns det barn som är i behov av särskilt stöd hos er? Vilken typ av stöd i så fall?
4. Hur tycker du att en bra miljö ska se ut för att möjliggöra inkludering för barn i behov av särskilt stöd?
5. Finns det beteenden eller handlingar hos barn med särskilda behov som du upplever som svåra eller krävande, varför? Kan du beskriva sådana eller ge exempel på situationer?
6. Kan du beskriva hur du vanligtvis planerar och utformar miljön i förskolan?
7. Vilka utmaningar har du stött på när du har anpassat miljön för barn i behov av särskilt stöd?
8. Kan du ge exempel på strategier eller anpassningar som har varit framgångsrika för att möta barn i behov av särskilt stöd i miljön?
9. Vilka specifika element eller områden i miljön tror du är mest betydelsefulla för barn i behov av särskilt stöd?
10. På vilket sätt anser du att miljön kan anpassas ytterligare för att bättre möta barn i behov av särskilt stöd?